

2. Біблія, або Книги Святого Письма Старого та Нового Заповіту із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена. Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства / пер. І. Огієнка. Київ : Українське Біблійне товариство, 2003. 1376 с.

3. Бурлака О. Морально-етична інтерпретація християнської філософії в національному контексті: дискурс літературознавчих студій. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія «Філологія. Літературознавство»*. 2012. Т. 192. Вип. 180. С. 23–26.

4. Козачок Я. Українська ідея: з вузької стежки на широку дорогу (художня і науково-публіцистична творчість Миколи Костомарова) : монографія. Київ : НАУ, 2004. 352 с.

5. Костомаров М. Твори : у 2 т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1. 538 с.

6. Куліш П. Твори : у 2 т. Київ : Дніпро, 1989. Т. 1 : Поетичні твори. 654 с.

7. Українка Леся. Твори : в 4 т. Київ : Дніпро, 1981. Т. 1 : Поетичні твори. 542 с.

УДК 808.51

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.3>

РИТОРИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

RHETORIC AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS

Гаєнко І.О.,

orcid.org/0000-0002-9056-4744

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філософії і суспільних наук

Національного університету «Чернігівська політехніка»

Крук О.І.,

orcid.org/0000-0002-4832-6320

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри філософії і суспільних наук

Національного університету «Чернігівська політехніка»

У статті представлена розроблена авторами методика викладання риторики студентам різних напрямів підготовки. Риторика є гуманітарною дисципліною, націленою на формування у студентів як загальнокультурних компетенцій, так і професійної компетентності. Основний акцент у викладанні пропонується робити на практичні заняття з різноманітними творчими завданнями, спрямованими на розвиток ораторських умінь студентів. Важливе місце, визначене потребами сучасного суспільства, на думку авторів, посідає проблема навчання студентів навичок ведення усного публічного мовлення, вміння грамотно й ефективно спілкуватися у сучасних умовах, будувати свою мову відповідно до умов і цілей спілкування.

Авторами також проаналізовано основні методи та принципи викладання риторики у ВНЗ, представлений детальний опис видів завдань і модифікацій вправ для аудиторії з різним рівнем володіння комунікативною компетенцією. Охарактеризовано сучасний академічний дискурс як соціокультурне явище. Особливу увагу приділено застосуванню риторичних знань та умінь у такому навчально-науковому жанрі, як інтерактивна лекція. Представлено методику формування риторичної компетентності студентів (категорійний апарат, методи, засоби). З'ясовано сутність поняття «риторична компетентність».

Визначено, що теоретичне та практичне значення мають риторизовані технології та методичні аспекти їх впровадження. Зазначено, що риторична підготовка передбачає два основні напрями: вивчення теорії риторики, що передбачається як комплекс теоретичних відомостей, та заняття з практичної риторики, які мають на меті розвинути риторичні здібності студентів. Під час професійно орієнтованої риторичної підготовки студентів навчають професійної мови на прикладі позитивного та негативного мовного матеріалу. Вивчення риторики вимагає тривалої практики, тому важливо, щоб основні поняття (тема, основна думка тексту, теза, аргумент) були засвоєні студентами, відпрацьовані навички знаходження та виділення їх у тексті. На думку авторів, у разі вивчення курсу важливо розглядати дві провідні теми: риторику монологу та риторику діалогу. У статті зроблений акцент на універсальності запропонованої розробки: вона може бути використана як самостійний курс риторики або як один з модулів дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Ключові слова: риторика, комунікація, методика викладання, комунікативна компетенція, викладання.

The article presents the method of teaching rhetoric developed by the authors to students of different areas of training. Rhetoric is a humanities discipline aimed at forming in students both general cultural competencies and professional competence. The main emphasis in teaching is proposed to be on practical classes with a variety of creative tasks aimed at developing students' public speaking skills. An important place determined by the needs of modern society, according to the authors, is the problem of teaching students the skills of oral public speaking, the ability to communicate competently and effectively in modern conditions, to build their language in accordance with the conditions and purposes of communication.

The authors also analyze the basic methods and principles of teaching rhetoric in universities, provide a detailed description of the types of tasks and modifications of exercises for audiences with different levels of communicative competence. Modern academic discourse as a socio-cultural phenomenon is characterized. Particular attention is paid to the application of rhetorical knowledge and skills in such an educational and scientific genre as an interactive lecture. The method of formation of rhetorical competence of students (categorical apparatus, methods, means) is presented. The essence of the concept of "rhetorical competence" is clarified.

It is determined the theoretical and practical significance of rhetorical technologies and methodological aspects of their implementation. It is noted that rhetorical training involves two main areas: the study of the theory of rhetoric, which is provided as a set of theoretical information, and classes on practical rhetoric, which aim to develop the rhetorical abilities of students. With professionally oriented rhetorical training, students are taught professional language on the example of positive and negative language material. The study of rhetoric requires long-term practice, so it is important that the basic concepts (topic, main idea of the text, thesis, argument) were mastered by students, developed skills of finding and highlighting them in the text. According to the authors, when studying the course it is important to consider two leading topics: the rhetoric of monologue and the rhetoric of dialogue. The article emphasizes the universality of the proposed development: it can be used as an independent course of rhetoric or as one of the modules of the discipline "Ukrainian language for professional purposes".

Key words: rhetoric, communication, teaching methods, communicative competence, teaching.

Постановка проблеми. Сучасна система навчання у виші здебільшого орієнтована на бакалаврат чи магістратуру. Кожен навчальний заклад, а в ньому факультети (або інститути) мають свою специфіку. Однак є те, що об'єднує всіх – виш готує не просто інженерів, медиків, учителів тощо, але і високоосвічених культурних людей, які вільно володіють державною мовою, уміють її використовувати в будь-якій комунікативній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд літератури дає підстави для висновку, що проблема риторичної підготовки у виші знаходить місце у науковій літературі. Теоретичний аспект з риторики як науки й мистецтва висловлюватись знаходимо у роботах таких науковців: Я. Білоусової, С. Абрамовича, Н. Голуб, Н. Дикої, А. Капської, О. Леонтєва, Л. Мацько, О. Мацько, А. Первушиної, Г. Сагач. Проте всебічно обґрунтованої методичної теорії з формування риторичних умінь здобувачів вищої освіти поки що не створено. Цим умотивовуємо актуальність нашої розвідки. Оскільки у сучасних наукових працях цей аспект формування риторичної компетентності не досить розроблений, метою нашої статті є теоретичне обґрунтування лінгвістичних засад формування риторичних умінь студентів вишів.

Виклад матеріалу. Випускник вишу повинен уміти спілкуватися літературною мовою, користуватися всіма її засобами не тільки в повсякденному житті, але і на роботі (з керівником та підлеглими), як у міжособистісній, так і в умовах інституційної комунікації, безпосередньо та опосередковано, всередині певної професії та за її межами.

Професійні знання забезпечуються спеціальними дисциплінами, а навички ефективної комунікації виробляються риторикою і культурою мови. Риторика потрібна не тільки в професійній діяльності, а й у сімейному житті. Зародившись у давнину, вона не втратила свою роль у будь-яких ситуаціях життя людства.

Сподіватися, що такі знання та вміння придуть самі безвідповідально. На жаль, шкільна освіта повною мірою забезпечити це не в змозі, хоча зачатки таких знань і прагнення до самовдосконалення у спілкуванні з іншими людьми не лише у соцмережах, безсумнівно, повинна виховувати. Попри те, що наприкінці ХХ століття риторика як наука у вітчизняній освіті була реабілітована, видані підручники, у тому числі й шкільні, але належної уваги до красномовства, знання основ якого необхідні кожному, дотепер немає. Відсутність риторичної грамотності – проблема, посилена тим, що сучасні ЗМІ прищеплюють молоді не найкращі зразки мовної поведінки, особливо в таких модних зараз політичних і розважальних ток-шоу. Чи не найкраща ситуація і з культурою мови.

У зв'язку з цим відмова від обов'язковості курсу «Риторика» у вищих навчальних закладах дуже небезпечна. Там, де окремого курсу «Риторика» немає, він повинен бути як одна зі складових частин курсу «Українська мова за професійним спрямуванням»/«Фахова українська мова» або хоча б як дисципліна за вибором студента. Однією з умов професійної підготовки фахівця будь-якої галузі є опанування мови спеціальності, вивчення техніки професійної промови.

Кожен фахівець повинен уміти швидко і з розумінням прочитати текст за своїм фаховим профілем і відтворити його загальний зміст в усній або письмовій формі, кожен фахівець повинен бути в змозі вільно вести бесіду на професійні теми, і, нарешті, кожному спеціалісту необхідно вміти створювати письмові тексти різних підстилів і жанрів у межах своєї професійної компетенції. Всі ці вміння є важливою частиною підготовки студента і результатом виховання освіченого фахівця. Тільки знання риторики та дотримання всіх норм мови, етики спілкування, елементарного етикету й уваги до співрозмовника забезпечує ефективність роботи інженера, вчителя, програміста тощо, не говорячи вже про представників влади, які працюють із законами, – наше життя забезпечується використанням не жаргону, діалекту, а саме державної мови з її поліфункціональністю та єдністю норм. Цей курс передбачає не лише вироблення у майбутніх спеціалістів професійно зорієнтованих умінь і навичок досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері, але й підвищення загального мовно-культурного рівня, удосконалення мовної майстерності, вироблення навичок вільного й невимушеного володіння літературною формою загальнонародної мови в найрізноманітніших ситуаціях спілкування [1, с. 7].

Звичайно, ступінь суворості мовних норм у різних сферах життя, типах спілкування і формах мови різний. Але «свобода висловлювання», яка створила інтернет-мовлення, дуже небезпечна. Її перемога над письмовою та усною формами загрожує збіднінню державної мови, що, попри глобальність інтернет-мовлення (і завдяки їй), загрожує єдності народу. Звичайно, під час викладання риторики та культури мови потрібно наголошувати на необхідності збереження єдності мови в її нормах, але одночасно враховувати професійну спрямованість курсів. Безумовно, що зазначені дисципліни сприяють формуванню не тільки комунікативної компетенції студентів, а й збагаченню духовного світу особистості, виховують дбайливе ставлення до української мови, розвивають молодого фахівця як конкурентоспроможного професіонала [2, с. 19].

Це дозволяє успішно формувати професійні компетенції студентів. Наприклад, на лекційних та практичних заняттях з функціонально-стильової диференціації української мови для студентів негуманітарних факультетів нахил робиться на функціонуванні наукового стилю. Докладно розглядаються його наукові і науково-технічні різновиди. Водночас у роботі зі студентами гуманітар-

них спеціальностей більше уваги приділяється художньому, публіцистичному та побутовому стилям, а також способам впливу на аудиторію.

Зазначимо, що для всіх напрямів важливими є норми адміністративної мови. Під час викладання курсів «Риторика», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Фахова українська мова» тощо проводяться навчальні дискусії, викладач пропонує студентам такі теми, які цікаві їм як майбутнім фахівцям. Подібні дискусійні питання часто пов'язані з реалізацією саме виховної функції навчання. Наприклад, під час практичного заняття зі студентами спеціальності «Туризм» одним із завдань за темою «Орфоепічні норми» пропонується поставити наголос у складних топонімах, наголос у яких не збігається з наголосом у мові-джерелі. Водночас, розглядаючи тему «Орфоепічні норми» зі студентами технічних напрямів, викладач звертає їхню увагу на постановку наголосу у словах, які називають прилади для вимірювання.

Звичайно, що загалом навчання норм не зводиться тільки до наголошення, формоутворення, а перш за все акцентується на необхідності дотримання норм і у використанні кожного з рівнів мовної системи, і в мовній поведінці.

Головне, заради чого і викладаються всі дисципліни, – навчити студентів ефективно спілкуватися, виробити у них повагу до української мови, її синонімічного багатства і функціонально-стильової диференційованості, прагнення до опанування високим рівнем мовної культури носія, яким повинен володіти випускник. Дуже важливе і вироблення, розуміння, що свобода думки не означає свободи вираження, але вимагає поваги до співрозмовника, у тому числі і до опонента, до його точки зору. Під час навчання у виші здійснюється не тільки вузькопрофесійна підготовка, а і становлення колишнього школяра як самостійного члена суспільства, якому в будь-якій професії доведеться спілкуватися з іншими людьми, а це вимагає володіння мовою і навичками ефективної комунікації.

Особлива роль цієї дисципліни у підготовці фахівців юридичного профілю. Під час публічної діяльності щодо захисту права юристи постійно використовують усне і письмове слово, причому у ситуаціях, які завжди привертають підвищену увагу.

Для юристів рівень володіння мовою спеціальності є одним з найважливіших показників професійної компетенції. Юридична практика ніколи не зводилася тільки до виступу в суді, і будь-який юрист набагато частіше має справу

з необхідністю правильно і переконливо скласти різного роду офіційні документи, ділові листи, процесуальні документи. Відмінною рисою юридичної практики є її усно-письмовий характер, тому що практично всі проведені дії повинні бути зафіксовані в письмовій формі, для того щоб мати юридичну силу. Тексти юридичних документів мають певні мовні і стилістичні особливості. Досвідчені працівники суду і прокуратури зазвичай добре уявляють собі, які слова вживати слід, а які недоречні, як будувати речення, яким повинен бути порядок слів у реченні тощо. Однак значною мірою вибір є інтуїтивним. Спеціальних посібників, у яких давалися б рекомендації стилістичного характеру з урахуванням особливостей професійного використання слова, майже немає. Можна лише послатися на загальні вимоги в юридичній літературі про те, наприклад, що судові документи повинні бути складені логічно і послідовно, що в них неприпустимі неточно вжиті юридичні терміни тощо. Загальні вимоги зумовлені тим, що мовною основою текстів юридичних документів є елементи (слова, звороти тощо) сучасної літературної мови. Спеціальні ж вимоги продиктовані тим, що юридичні документи як тексти певного призначення (діловий документ) мають свої мовні особливості. Для того щоб залежно від мети висловлювання вибрати потрібне слово або зворот, необхідно, щоб у мовленні були стилістично різні слова і звороти. Нейтральні слова і звороти – основа стилістичних протиставлень: порівняно з ними стає очевидною книжкове і розмовне забарвлення інших, близьких їм за змістом елементів мови. Порівняємо, наприклад: вкрав – викрав – стягнув; вдарив – завдав удар – стукнув – тріснув – саднув; обдурив – ввів в оману тощо.

Не досить послідовне виконання цих правил або ж, наприклад, застосування їх за межами офіційно-ділової сфери призводить до стилістичних помилок, а часом і до невиправданого ускладнення текстів. Успішне діловодство, оперативне вирішення складного комплексу правових і багатьох інших питань неможливе без ґрунтовного знання стилістичних норм офіційно-ділового мовлення та правильного їх застосування. У діяльності юриста істотну роль відіграють не тільки спеціальні знання, професійні навички, не тільки чіткість логічного мислення, а й уміння ясно і точно викладати свої думки. Саме тому викладачеві юридичного вишу важливо приділяти більше уваги не лише офіційно-діловому стилю мови, а й мові спеціальності. Адже мова спеці-

альності – це, перш за все, практична реалізація переважного стилю мови у системі потреб певного профілю знань і конкретної спеціальності.

Вивчення риторики передбачає також вивчення основних понять логіки. Як відомо, класична риторика переважно спиралася на логіку і логічні закони. Не потребує підтвердження теза, що правильна усна мова є невідмінною частиною мовної культури. Відповідно, студенти повинні отримати певне уявлення про теорію і практику риторики, що неможливо без введення деяких елементів формальної логіки. Студенти нефілологічних спеціальностей вивчають курс «Українська мова за професійним спрямуванням» переважно на першому чи другому курсі, коли ще не засвоєні базові дані з філософії, складовою частиною якої і є логіка. Як правило, викладач змушений обмежуватися швидким розглядом логічних законів і, можливо, встигає ознайомити студентів з поняттями індукції й дедукції, аналізу і синтезу.

Крім того, основою діяльності юристів, підприємців, викладачів, педагогів та інших фахівців є ділове спілкування. У діловому спілкуванні традиційно розрізняють, перш за все, переговори, обговорення проблем, виступи, наради, службові зустрічі, телефонні розмови, особисті ділові контакти. До основних чинників, що впливають на результативність ділового спілкування, можна віднести такі: 1) володіння фахівцем ситуацією і матеріалом за темою спілкування; 2) логічну побудову мовного процесу спілкування; 3) вміле використання методики і техніки подання інформації; 4) володіння прийомами впливу на аудиторію; 5) володіння культурою і технікою мовлення; 6) використання психологічного впливу на аудиторію, у тому числі впливу особистості оратора.

Як видно з перерахованих факторів, визначальне значення тут має мова: слово, форма, манера і технологія піднесення тексту, думки. Для того щоб змоделувати хід ділового спілкування, спрогнозувати можливу реакцію його учасників та результат, необхідними є знання правил і володіння риторичними навичками, а саме теорії побудови, підготовки і доведення до учасників необхідної інформації. Крім вимог логічної визначеності, послідовності, аргументованості, доказовості і застосування чіткого поняттєвого апарату, необхідно використовувати й можливість психологічного впливу співрозмовників один на одного. Необхідно також застосовувати риторичні й психологічні прийоми, щоб уникнути небажаного маніпулювання людьми, яке викликає негативну реакцію і прагнення нападати або захищатися.

До рекомендацій щодо проведення ефективного ділового спілкування належать такі як: 1) прагнення зрозуміти співрозмовників; 2) створення умов для вибудовування відносин замість бажання швидкого отримання переваг особисто для себе; 3) прагнення до вироблення спільного рішення і зняття напруги та перетворення кожної дискусії на боротьбу для задоволення своїх амбіцій; 4) дотримання логіки в міркуванні. Практика показує, що відсутність у ділових контактах культури спілкування і логічних міркувань, як правило, неможливо компенсувати ні відмінним володінням мовою, ні емоційно-психологічним впливом, ні застосуванням технічних засобів. Так, наприклад, для проведення переговорів та обговорення слід дотримуватися таких рекомендацій, які враховують специфіку встановлення ділових контактів:

1. Для чіткого дотримання логіки міркувань під час спілкування необхідно зрозуміти логіку міркувань партнера, знайти відсутні в його міркуваннях факти, виявити пропущені в його логічних побудовах ланки. У процесі спілкування слід говорити переконливо, але ненав'язливо. Необхідно висловлювати думки коротко і точно. У разі виникнення тимчасової напруженості шукати шлях до успіху. Не слід наголошувати на міркуваннях, якщо вони не принципові. Не слід виділяти факти, які посилюють позицію партнера.

2. Необхідно вивчити партнера заздалегідь, оцінивши його сильні і слабкі позиції; намітити варіанти розвитку подій; підготувати ситуації, які дадуть можливість розряджати атмосферу і зроблять її більш дружньою; висвітлювати спочатку питання, що не викликають розбіжностей.

3. Для вмілого використання прийомів спілкування зі складними партнерами можна рекомендувати таке: застосовувати метод «провокацій» у бесіді. Слід зробити так, щоб у ролі того, хто доводить свою позицію, виявилися ваші співрозмовники.

Провокація спрямована на стимулювання відповідної позиції – це потужний інструмент, здатний ментально змінити негативну ситуацію. Але, перш ніж застосувати цей прийом, корисно уявити собі, як це сприйме інша сторона, намагатися терпляче вислуховувати думки, з якими ви не згодні. Виходячи з конкретної ситуації, слід оцінити, чи треба висловити свою незгоду. Слід зазначити, що іноді корисно вислухати й промовчати, наступного разу – спокійно заперечити й залишитися при своїй думці. Співрозмовник оцінить вашу увагу і, можливо, може змінити свою думку.

Під час ділових переговорів необхідно стежити за своєю мімікою. На сприйняття бесіди

негативно впливає як нерухоме, напружене обличчя, так і надмірно радісна міміка, постійна вдавана посмішка. Золоте правило – дотримуватися у всьому міри. Також необхідно домагатися виразності у своїй промові, зважати на тембр, темп, інтонацію.

Зазначимо, що емоційний стан оратора може вплинути і на співрозмовника, викликати відповідну бажану реакцію. У діловому спілкуванні необхідно дотримуватися правильності мови, не допускати мовних помилок. Помилки відвертають увагу партнера.

У промові не повинно бути чергових фраз або слів-паразитів: так би мовити, одним словом, ось, загалом, типу того, так, адже так, і інші. У діловому спілкуванні необхідно також вибирати потрібну манеру вимови під час спілкування. Занадто гучний виклад інформації дратує і створює враження нав'язування своєї думки. Водночас занадто тиха мова заважає сприйняттю і вимагає зустрічних запитань. Занадто повільний виклад викликає думку, що ви тягнете час; а покvapливий виклад призводить до того, що співрозмовник не встигає усвідомити те, про що ви говорите, і може скласитися враження зневажливого до нього ставлення. Звичайно, необхідно позбавлятися від дефектів мовлення. Потрібно вміти, перш за все, чути себе!

Водночас риторика-студента необхідно навчити володіти своїм тілом, голосом, жестами, мімікою, виробити поставу на заняттях з риторики, навчаючи невербальних способів спілкування і використовуючи при цьому структуру античного риторичного канону (здавна встановлено зв'язок розвитку логіки, мислення і дару слова). Необхідно на кожному занятті спонукати студентів виступати перед аудиторією з підготовленим повідомленням з певної теми, причому кожен публічний виступ необхідно аналізувати та оцінювати аудиторією за такими параметрами, як: зовнішній вигляд, володіння собою та аудиторією, голос, пам'ять, враження від виступу. Аудиторія вказує на всі недоліки й переваги мови оратора та доходить певних висновків і рекомендацій. Бажано використовувати також різні вправи, ділові ігри, що сприяють виробленню уваги й впевненості (наприклад, студентам пропонується знайти у собі те, що вони роблять краще за інших, і тоді, відповідно, їхня самооцінка різко зростає).

Висновки. Проаналізований матеріал дає підстави висувати, що дотримання правил риторики є необхідною умовою для прийняття більш зважених і розумних рішень у діловому спілкуванні. Ефективна мовна стратегія гарантує досягнення успіху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шевчук С.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2012. 696 с.
2. Гаценко І.О. Основні аспекти викладання дисципліни «Фахова українська мова» для студентів технічних спеціальностей. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 4. Ч. 1. С. 18–22.

УДК 81'27'37:165.194

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.19.1.4>

**ОЦІННО-СМИСЛОВЕ ПОЛЕ «БАТЬКІВЩИНА»
В ЛІНГВОКУЛЬТУРНІЙ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТА-ГУМАНІТАРІЯ**

**THE EVALUATIVE-SEMANTIC FIELD “MOTHERLAND”
IN THE LINGUOCULTURAL CONSCIOUSNESS OF THE ARTS STUDENT**

Дубовик Н.М.,

orcid.org/0000-0001-5748-1296

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри загального та прикладного мовознавства
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Бобро М.П.,

orcid.org/0000-0003-4086-4607

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри загального та прикладного мовознавства
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Гуторов В.О.,

orcid.org/0000-0002-0399-5811

кандидат філологічних наук, доцент,

*завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

Стаття присвячена актуальній для сучасного мовознавства проблемі вивчення лінгвокультурної свідомості, зокрема оцінно-смисловому полю «Батьківщина» у лінгвокультурній свідомості студента-гуманітарія. Вивчення лінгвокультурної свідомості є можливим лише опосередкованими шляхами. Виходячи із цього, було проведено соціопсихолінгвістичний експеримент зі студентами філологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, результати якого і представлені в роботі. Аналіз лінгвокультурної свідомості саме цієї соціальної групи дає можливість простежити тенденції розвитку суспільства, адже студентство є тією віковою групою, що оприявлює майбутнє країни. Звернення до концепту БАТЬКІВЩИНА зумовлене назрілою необхідністю дослідження його місця у свідомості сучасного українця. Такі дослідження не лише показують сучасний стан проблеми, а дають можливість прогнозувати тенденцію, що і становить основну ціль роботи. Мета опитування полягала в тому, щоб виявити специфіку особистісного розуміння базових для респондентів понять та визначити їхні ціннісні світоглядні орієнтири. У запропонованій науковій розвідці ми окремо зупинилися на розумінні поняття *Батьківщина*. Проаналізовано запропоновану респондентам анкету «Світ у моєму сприйнятті та оцінках», де містяться питання, відповіді на які передбачали оприявлення не лише загального розуміння понять, а й оцінної інтерпретації та особистісних модальностей. Отримані результати свідчать, що для респондентів віком від 17 до 19 років, що взяли участь в опитуванні, Батьківщина асоціюється переважно з країною, землею, державою, що є місцем народження і/чи проживання, має певні особисті сентименти. Запропоновані визначення є здебільшого позитивно конотованими або нейтральними. При цьому деякі респонденти акцентують на Батьківщині «малій», а деякі на «великій».

Ключові слова: лінгвокультурна свідомості, оцінно-смислове поле, Батьківщина, студент-гуманітарій, світоглядні орієнтири, конотація.

The article deals with the topical linguistic issue of studying linguocultural consciousness, in particular, the evaluative-semantic field “Motherland” in the linguocultural consciousness of the arts student. It is only possible to study linguocultural consciousness through indirect techniques, which determined the choice of the sociopsycholinguistic experiment as the research method. The work presents the results of such an experiment that was conducted with the students of V. N. Karazin Kharkiv National University. An analysis of the linguocultural consciousness of this group in particular makes it possible to trace the trends of society development as students are the social group that determines the future of the country. The concept MOTHERLAND is addressed due to the present necessity to determine its place in the consciousness of a modern Ukrainian. Not only do such studies show the up-to-date state of the problem, but they also make it possible to make predictions about the trends, which is the main objective of the work. The aim of the survey was to